Fârşeroți, Moscopoleni, Meglenoromâni – Valorificarea on-line a patromoniului cultural

Dr. Adina Berciu-Drăghicescu
Catedra de Ştiinţele Informării şi Documentării,
Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti
E-mail: adina_berciu2002@yahoo.com

Dr. Octavia-Luciana Madge
Catedra de Ştiinţele Informării şi Documentării,
Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti
E-mail: octavialuciana@yahoo.com

Dr. Virgil Coman
Facultatea de Istorie, Universitatea „Ovidius" din Constanţa şi
Serviciului Judeţean Constanţa al Arhivelor Naţionale
E-mail: @yahoo.com

Dr. Adina Berciu-Drăghicescu este istoric şi profesor universitar la Catedra de Ştiinţele Informării şi Documentării de la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti, titular al cursului de arhivistică şi documentaristică.

Dr. Octavia-Luciana Madge este specialist în ştiinţa informării şi lector la Catedra de Ştiinţele Informării şi Documentării de la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti. Predă cursuri de managementul cunoaşterii, utilizatorii de informaţii, servicii de referinţe, managementul calităţii în transferul de informaţii.

Dr. Virgil Coman este istoric şi arhivist. Este conferenţiar universitar la Facultatea de Istorie a Universităţii „Ovidius" din Constanţa şi şeful Serviciului Judeţean Constanţa al Arhivelor Naţionale.

Rezumat

Articolul prezintă proiectul de cercetare "Fârşeroţi, Moscopoleni, Meglenoromâni – Valorificarea on-line a patromoniului cultural" desfăşurat în anul 2011 cu finanţare din partea Departamentului pentru Românii de Pretutindeni. Pornind de la sublinierea importanţei pe care o au protejarea şi conservarea patrimoniului cultural imaterial al unui popor, sunt evidenţiate pe scurt obiectivele proiectului, carcaterul interdisciplinar al echipei şi concluziile cercetării desfăşurate în România, Albania, Republica Macedonia şi Grecia.

Cuvinte cheie: fârşeroţi, moscopoleni, meglenoromâni, patrimoniu cultural

BDD-A27071 © 2011 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:09 UTC)

Patrimoniul cultural imaterial al unui popor sau al unei comunități este constituit din manifestări aparținând practicilor sociale, ritualurilor şi obiceiurilor (naştere, botez, căsătorie, înmormântare), evenimentelor festive, jocuri, cunoştințe şi practici referitoare la natură, la univers, tehnici legate de meşteşuguri tradiționale (frământatul pâinii, arta ceramică, țesături, cusături, încondeiatul ouălelor etc.), expresii şi tradiții verbale şi nonverbale, (jocul, dansul) ş.a. Acesta se transmite din generație în generație, este recreat permanent de comunitate şi îi conferă acesteia sentimentul de apartenență identitară.

În opinia noastră, acest patrimoniu cultural imaterial, alături de cel imobil şi mobil trebuie protejat, conservat, valorificat cu atât mai mult dacă se doreşte continuitatea identitară a comunităților românilor sud-dunăreni, în speță a comunității aromâne din Albania. Legislația albaneză referitoare la Patrimoniul național nu prevede protejarea patrimoniului imaterial al minorității aromâne.

Pornind de la cerințele europene privind protejarea Patrimoniului imaterial, de la legislația românească (Legea 26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial) şi având în vedere obiectivele activității Departamentului pentru Românii de Pretutindeni, s-a obținut finanțare din partea acestuia din urmă pentru proiectul „Fârşeroți, Moscopoleni, Meglenoromâni – Valorificarea on-line a patrimoniului cultural".

Este necesar să precizăm că informațiile referitoare la evoluția aromânilor din Albania şi a meglenoromanilor după al Doilea Război Mondial din perspectivă etnografică, sociologică şi culturală sunt destul de restrânse. În consecință, echipa proiectului a investigat pe teren realitatea cu privire la aceste comunități cu scopul de a culege cât mai multe date pe baza cărora să se propună o serie de măsuri menite a prezerva patrimoniul lor cultural, în special a celui imaterial. Nu este însă mai puțin adevărat că astfel de cercetări, cu caracter interdisciplinar, care să aibă o astfel de finalitate pentru aromânii din Albania şi meglenoromanii din Grecia şi Republica Macedonia nu s-au realizat până în prezent. În general, cercetătorii s-au aplecat asupra studierii dialectului aromân din Albania. Au existat şi preocupări privind adoptarea alfabetului latin de către albanezi; au apărut lucrări privind relațiile româno-albaneze şi istoria Albaniei; s-au publicat documente privind şcolile şi bisericile din Albania (sec. XIX-XX), lucrări care tratează problematica aromânilor din Albania

BDD-A27071 © 2011 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:09 UTC)

până în primele decenii ale secolului trecut; studii privind istoria meglenoromanilor ş.a.

De altfel, pentru a putea înfiinţa în comunitatea aromână şcoli, biserici, biblioteci, nuclee muzeale ş.a., era necesară şi o astfel de cercetare de teren, cu caracter interdisciplinar. Aceasta cu atât mai mult cu cât în Albania a funcţionat un Institut de Studii Sud-Est Europene, la Saranda, înfiinţat în 1938, prin donaţia terenului de către istoricul N. Iorga şi strădaniile prof. univ. dr. Dumitru Berciu şi care, din păcate, după 1948, a fost desfiinţat.

Este bine cunoscut faptul că în Albania, în Grecia şi în Republica Macedonia au funcţionat (din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi până către jumătatea secolului al XX-lea) cu sprijinul statului român zeci de şcoli şi biserici care au jucat un rol important în afirmarea şi menţinerea identităţii comunităţii aromâne de aici, cu tot „bagajul" patrimoniului ei cultural imaterial. Sigur, toate acestea s-au realizat cu destule sacrificii din partea aromânilor.

Prin investigaţiile noastre am dorit să reactualizăm în memoria urmaşilor comunităţii aromâne şi a comunităţii meglenoromâne, dar şi în memoria românilor nord-dunăreni aceste aspecte, deloc minore, care s-au realizat prin strădania înaintaşilor. Instituţii precum familia, şcoala şi biserica, au avut rolul de a păstra identitatea românească a aromânilor cu o componentă importantă, cea a patrimoniului cultural imaterial. Educaţia primită de înaintaşi în familie, la şcoală, dar şi în cadrul bisericii le-a permis să acumuleze tradiţii, obiceiuri, cântece, jocuri, îndeletniciri.

La faţa locului, am constatat că, în ciuda vicisitudinilor istoriei, aceste instituţii şi-au îndeplinit misiunea: patrimoniul imaterial, în mare măsură, este prezervat în cadrul comunităţii aromâne din Albania, dar mai cu seamă în România unde regimul politic instaurat la finele celui de-al Doilea Război Mondial a fost mult mai permisiv. Cu toate acestea, pericolul pierderii este însă evident.

Informaţii privind patrimoniul imaterial al aromânilor din Albania şi modalităţile de prezervare al acestuia nu au fost adunate şi, implicit, nu s-au publicat până în prezent, nici de către Institutul de Etnografie şi Folclor „C. Brăiloiu", nici de către alte instituţii de profil. Prin urmare, un astfel de studiu realizat de o echipă interdisciplinară de cercetători se impunea.

Iată de ce, considerăm că acest studiu este util nu numai aromânilor din Albania şi meglenoromânilor din Grecia şi Republica Macedonia sau a celor din România, dar şi unor departamente şi instituţii care funcţionează în cadrul Ministerului Culturii şi al Patrimoniului, Ministerului Afacerilor

BDD-A27071 © 2011 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:09 UTC)

Externe, Muzeului Țăranului Român, Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti" ş.a.

Prin punerea în valoare a patrimoniului imaterial aromânesc ne-am propus să stimulăm şi inițiativele comunitare de revitalizare şi conservare a elementelor de patrimoniu imaterial care pot deveni o sursă de dezvoltare economică (ex. turismul cultural) şi identitară. De altfel, rezultatele cercetării noastre vor putea susține politicile europene privind multiculturalismul în Balcani, prin promovarea unor informații culturale despre aromânii (fârşeroți, moscopoleni) şi meglenoromânii din Albania, Grecia şi Republica Macedonia. De altfel, patrimoniul imaterial, neidentificat, neinventariat într-un registru/catalog sau fără a fi prezentat într-un studiu adecvat, nu poate fi nici protejat şi nici conservat.

Proiectul a avut drept componentă esențială arhivarea/înregistrarea unor mărturii de istorie orală precum: obiceiurile din ciclul familial (naşterea, nunta, înmormântarea) şi cele din ciclul calendaristic (sărbători şi obiceiuri cu dată fixă: Crăciunul, Anul Nou; sărbători şi obiceiuri cu dată mobilă: Paştele; sărbători şi obiceiuri din calendarul agro-pastoral; sărbători şi obiceiuri comunitare; reprezentări mitice), cântece şi jocuri tradiționale, apoi date despre moştenirea meşteşugurilor tradiționale ş.a. La toate acestea se adaugă numeroase imagini cu biserici, cimitire, dar şi aspecte din viața cotidiană a aromânilor din Albania şi a meglenoromânilor din Grecia şi Republica Macedonia.

Echipa proiectului a avut un caracter interdisciplinar, incluzând cercetători din domeniile: istorie, etnologie, lingvistică, sociologie, muzeologie, arhivistică, muzicologie etc., dar care lucrează şi în medii de promovare a culturii tradiționale. De altfel, caracterul interdisciplinar al echipei corespunde cerințelor unui proiect cultural viabil, derulat într-o arie culturală mai puțin abordată până în prezent.

Aspectul de noutate al proiectului a constat într-o cercetare comparativă, istorico-etnografică a patrimoniului cultural, imaterial în mod special, al aromânilor şi meglenoromânilor din: România (Constanța, Palazu Mare, Ovidiu, Nisipari şi Cerna) şi a celor din Macedonia (Skoplije, Ghevghelia, Huma), Albania (Pogradeț, Corcea, Moscopole, Divjaka, Elbasan, Permet, Fier, Saranda, Gjirokaster, AndonPoci), Grecia (Kalambaka, Glykomilia, Hrisomilia, Cupa (Koupa), Liumnitza, Perivole (Birislav), Oşin, Lungutza, Arhanghelos). Au fost implicate în această acțiune comunități din zone cu un fond identitar similar sau uneori chiar identic.

Concluzia esențială a echipei a fost clară: între aceste două comunități nu există un aspect de similitudine, ci de *identitate deplină*, atât în ceea ce priveşte patrimoniul imaterial, dar şi în privința identității

BDD-A27071 © 2011 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:09 UTC)

culturale. Subiecţii intervievaţi din Republica Macedonia, Albania, Grecia şi România au fost selectaţi din diferite categorii de vârstă (între 10–80 de ani), respectiv categorii sociale diverse: profesori din învăţământul univesitar şi preuniversitar, învăţători, preoţi, artişti plastici, artişti populari, ingineri, jurişti, contabili, funcţionari, proprietari de microîntreprinderi, comercianţi, femei casnice ş.a., astfel oferind echipei posibilitatea să tragă concluzii cât mai obiective.

Dintre obiectivele proiectului menţionăm: realizarea unei cercetări privind valorile de patrimoniu cultural, imaterial în mod special, aromânesc şi meglenit existent în Republica Macedonia, Albania şi Grecia; depistarea componentelor dispărute din patrimoniul imaterial aromânesc şi meglenit; identificarea soluţiilor optime privind protejarea acestor valori patrimoniale comunitare: realizarea unor mici centre muzeale patrimoniale în cadrul comunităţilor fârşerote, moscopolene şi meglenite din Pogradeţ, Divjaka, Fier, Corcea, Skoplije, Huma, Ghevghelia, Perivole, Karpi, Houma, Osani, Hrisomilia, Glykomilia, Axiopolis; imortalizarea pe CD-uri a elementelor de patrimoniu imaterial specific acestei comunităţi şi crearea unui Portal.

Proiectul are drept grup ţintă publicul românesc şi european interesat de comunitatea aromânilor (fârşeroţii şi moscopolenii) din Albania, de albanezii din Albania precum şi de comunitatea meglenoromânilor din Republica Macedonia şi Grecia, şi mai larg, are drept ţintă, de asemenea, comunitatea aromânilor din Peninsula Balcanică şi din România. Studiul, cartea şi CD-urile care vor fi realizate ulterior, vor fi transmise asociaţiilor aromânilor, meglenoromânilor, consulatelor, ambasadelor şi institutelor culturale ale României din Peninsula Balcanică, bibliotecilor, institutelor de cercetare şi universităţilor din statele balcanice.

Materialul va putea fi utilizat pentru promovarea politicilor culturale ale statului român la Consiliul Europei în problematica comunităţii aromâne din Balcani şi, în general, pentru susţinerea politicilor privind „românii din afara graniţelor”.

Echipa a constatat că, în ciuda vicisitudinilor istoriei şi a transformărilor profunde, determinate în primul rând de progresul tehnologic, fărşeroţii şi moscopolenii, meglenoromânii deopotrivă, au continuat să îşi păstreze limba, religia, tradiţiile, obiceiurile şi meşteşugurile moştenite de la înaintaşi. Nu este însă mai puţin adevărat faptul că ei sunt hotărâţi să facă acelaşi lucru şi în viitor, înlăturând orice bariere politice sau de altă natură.

BDD-A27071 © 2011 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:09 UTC)

Bibliografie

Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Fondurile Personale: Vasile Stoica, Leon Boga, Victor Diamandi.*

Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, Bucureşti, *Fondurile: Problema 15 (1874–1944) Şcoli şi biserici din Balcani; Problema 18 (1920–1945) Românii din afara granițelor, vol. 1–9; Dosare speciale (1920–1944); fond 71 (1900–1919), litera B, vol. XIV; fond 70 V (1945–1948), vol. 2 Minorități.*

CAPIDAN, Theodor. *Românitatea Balcanică.* Bucureşti, 1936. Discurs. Extras, 36 p.

PAPACOSTEA, Victor. *Civilizația românească şi civilizația balcanică.* Bucureşti, 1983.

PEYFUSS, Max Demeter. *Chestiunea aromânească: evoluția ei de la origini până la pacea de la Bucureşti (1913) şi poziția Austro-Ungariei.* Trad. Nicolae Şerban Tanaşoca. Bucureşti: Editura Enciclopedică, 1994.

ZBUGHEA, Gheorghe. *O istorie a românilor din Peninsula Balcanică. Secolele XVIII–XX.* Bucureşti: Editura Bucureştilor, 1999.

BDD-A27071 © 2011 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:09 UTC)